

ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΜΟΥΣΩΝ 37, ΑΝΩ ΠΟΛΗ, 54634 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΕΛΛΑΣ

*Αθανάσιος Αν. Αγγελόπουλος
Καθηγητής Πανεπιστημίου
Διευθύνων Σύμβουλος Ι.Ε.Θ.Π.*

Πνεύμα – Αγάπη ο Θεός

– Διάβολος θανατηφόρος ο Κορονοϊός

1. Εισαγωγικές σκέψεις. Στις 17 Μαΐου, Κυριακή της Σαμαρίτιδος – Αγίας Φωτεινής, άνοιξαν οι εκκλησίες για το εκκλησίασμα, για «το συναθροίζεσθαι», δηλ., των πιστών. Ήσαν κλειστές για δύο μήνες, μάλιστα στη μηνυματική περίοδο του Πάσχα 2020, λόγω «του εχθρού της αληθείας, του διαβόλου» (ιεροκανονική διατύπωση), στο φονικό πρόσωπο, της σωματικής υγείας των ανθρώπων, του κορονοϊού. Προέκυψε η «Θεολογία των κατ' οίκον εκκλησιών» και «κεκλεισμένων των θυρών».

Φυσικά, ως προς το ιεροτελεστικό – μυστηριακό μέρος, στα interna, δηλ., της Εκκλησίας, ήσαν οι εκκλησίες, καθ' ημέρα και κατά νύχτα, ανοιχτές. Οι αρχιερείς, ιερείς, διάκονοι, αναγνώστες, ψάλτες και νεωκόροι τελούσαν τη Θ. Λειτουργία. Κοινωνούσαν των Αχράντων Μυστηρίων. Όχι, βέβαια, μόνο υπέρ των ιδίων, αλλά και υπέρ όλου του λαού, όλου του κόσμου. Και το έπρατταν, υπέρ όλων των συμπολιτών μας, ασχέτως πιστών ή απίστων. Κατά την Κυριακή εντολή όχι μόνο του «αγαπάτε αλλήλους» αλλά και, πρωτίστως, «αγαπάτε τους εχθρούς ημών».

2. Η ευταξία των Εκκλησιών υποδειγματική και παραδειγματική. Αντιπροσωπεία του Ιδρύματος Εθνικού και Θρησκευτικού Προβληματισμού (Ι.Ε.Θ.Π.) μετέσχε της Θ. Λειτουργίας, την Κυριακή εκείνη, στον νέο, εορτάζοντα, μεγαλοπρεπή διώροφο, υπό τοιχογράφηση, Ιερό Ναό της Αγίας Φωτεινής, στην υποδειγματική Ι.

Μητρόπολη Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως, στην Εσπερία Θεσσαλονίκη. Προΐστατο ο οικείος Μητροπολίτης Βαρνάβας, υπεράξιος διάδοχος και συνεχιστής του πρώτου Μητροπολίτου της νέας Μητροπόλεως αυτής (ιδρύθηκε το 1974, Μάιος) Διονυσίου Λαδοπούλου.

Εξεπλάγηνμεν για την μοναδική ευταξία, σύμφωνα με τα υγειονομικά πρωτόκολλα, και στους δύο ορόφους της εκκλησίας, των πιστών, του εκκλησιάσματος. Μεταξύ αυτών πολλοί νέοι. Το φαινόμενο – γεγονός ήταν αποτέλεσμα όχι κάποιας στρατιωτικής – υποχρεωτικά – πειθαρχίας. Όχι! Ήταν συνέπεια της ελευθερίας, της κατ' εξοχήν ελευθερίας, της θρησκευτικής συνειδήσεως.

Αν και (μια παρένθεση επίκαιρη εδώ) ο Μέγας Βασίλειος αγαπούσε ιδιαίτερα τις Ένοπλες Δυνάμεις της πατρίδος του Καππαδοκίας για την υπερέχουσα αρετή της πειθαρχίας. Γιατί; Διότι ο στρατιωτικός βίος θεωρείται και αξιολογείται από τον Μεγάλο Πατέρα της Εκκλησίας υπόδειγμα και του χριστιανικού ελληνοορθόδοξου βίου. Ο στρατιωτικός βίος πειθαρχίας, τάξεως και αρχών και αξιών του Κράτους εγγυάται ασφαλή Πατρίδα. Ο χριστιανικός βίος υπό τον Επίσκοπο, δηλ. την Διοικούσα και Ποιμένουσα Εκκλησία, είναι η Κιβωτός της σωτηρίας του ανθρωπίνου Γένους, κατά την εκκλησιολογία της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Στην Πατρίδα μας, το μυστηριώδες τούτο γεγονός συντελείται σε μια συντεταγμένη Πολιτεία, διακριτών απολύτως, ως προς την φύση των δύο θεσμών, ρόλων, πλην ταυτοσήμων ως προς την Κοινωνία των πολιτών, ως συμπολιτών και πιστών ή απίστων ή αδιαφόρων. Το σύστημα αυτό συμπορεύσεως και συναλληλίας λειτουργεί στην Πατρίδα μας, στο Κράτος μας, κατά το Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας και τους θ. και ι. Κανόνες της Εκκλησίας, που μνημονεύονται κατοχυρούμενοι σ' Αυτό (αρθρ. 3.1, σε συνάρτηση με το Προοίμιο του Συντάγματος «Εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος»).

3. Ο πειρασμός, εκ «του εχθρού της αληθείας, του διαβόλου», ως προς το συναθροίζεσθαι και το μεταλαμβάνειν. Κατά την Θ. Λειτουργία, παρατηρήσαμε ότι κάποιοι πιστοί, και μάλιστα και νέοι μεταξύ αυτών, μετά την εκφώνηση του ιερέως «Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης προσέλθετε», μετάλαβαν των αχράντων μυστηρίων. Άλλοι πιστοί, όχι! Δεν σημαίνει τούτο ότι οι μετασχόντες της Θ. Κοινωνίας είναι καλλίτεροι των μη κοινωνησάντων πιστών. Αμφότερες οι στάσεις συνιστούν συνειδησιακή προσέγγιση ελευθέρας θρησκευτικής βουλήσεως. Κάποιοι, εσφαλμένα καθ' ημάς, κάθε Κυριακή εννοούν να κοινωνούν. Δικαίωμά τους, προσωπικό. Δεν σημαίνει όμως ότι αυτοί είναι

διακεκριμένοι και καλλίτεροι πιστοί από τους άλλους. Μπορεί να είναι και χειρότεροι. Δεν είναι η Θ. Κοινωνία ψωμοτύρι, κατά το κοινώς λεγόμενο. Επίσης, ούτε είναι προαπαιτούμενο, **οπωσδήποτε**, συμμετοχής στην Θ. Κοινωνία το Μυστήριο της εξομολογήσεως. Αλίμονο, αν το προαπαιτούμενο μπορεί να υποκαταστήσει το κυρίως αιτούμενο. Αυτά είναι καθ' υπερβολή ευσεβισμού και όχι ευσεβίας. Μεταξύ των δύο «μέγα χάσμα εστήρικται», δυσδιάκριτο για τους πολλούς, διακριτό για τους γνωρίζοντες.

4. Το συναθροίζεσθαι και κοινωνείν στην Ελλάδα και στην Γερμανία. Δύο ανόμοιες παντελώς καταστάσεις. Στην συνέχεια, επιστρέψαμε στις κατ' οίκον εκκλησίες, αφού ξεναγηθήκαμε από τον Μητροπολίτη στον νέο ωραίο ναό – μνημείο λατρείας, τέχνης και πολιτισμού – στη Γειτονιά αυτή του Ευόσμου. Στις τηλεοράσεις πολύς ο λόγος για το ίδιο θέμα στην Γερμανία, σε σύγκριση με την Ελλάδα. Σε τηλεοπτική εμφάνισή του, κατά πρόσκληση της ΕΡΤ1, που αναμεταδόθηκε και από άλλα ιδιωτικά τηλεοπτικά Μέσα, ο πολυσέβαστος, λόγιος και ευμέθοδος Μητροπολίτης Γερμανίας Αυγουστίνος, του Οικουμενικού Πατριαρχείου, πληροφορούσε ότι στην Γερμανία οι Ι. Τόποι Λατρείας όλων των θρησκειών ήσαν κατάκλειστοι, ούτε για το συναθροίζεσθαι αλλά ούτε και για το κοινωνείν. Χώροι αιμοληψίας μπορούσαν να μετατραπούν. Και, παρ' ότι ο ίδιος ανέλυε θετικά την ρύθμιση του θέματος στην Ελλάδα και εδήλωνε ότι θα έκαμνε διαμαρτυρία αρμοδίως προς τούτο, ώστε ειδικά το μυστήριο της Θ. Κοινωνίας να ελάμβανε χώρα στις ορθόδοξες εκκλησίες της Γερμανίας, κατά το προηγούμενο της Εκκλησίας της Ελλάδος, τηλεπαρουσιαστές τηλεπαρουσιάστριες επέμεναν, μήπως ή ίσως το ίδιο θα έπρεπε να ισχύσει και στην Ελλάδα «δια τον φόβον του κορονοϊού». Πλήρης άγνοια του ιστορικού βάθους συγκροτήσεως των δύο Κρατών, Ελλάδος και Γερμανίας. Μιλάμε για δύο, ριζιδόν, ανόμιες καταστάσεις εθνικές και θρησκευτικές, incitu, ως εξής.

5. Η Γερμανία ουδετερόθρησκο Κράτος. Πως αυτό; Τα σημερινά Κράτη της Δυτικής Ευρώπης (Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Ουγγαρία, Σουηδία, Κάτω Χώρες κλπ) προέκυψαν από την τραγωδία του τριακονταετούς θρησκευτικού πολέμου μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Προτεσταντικών Λαών (1618-1648). Θέατρο σκληρών αντιπαραθέσεων και μαχών υπήρξαν τα εδάφη της σημερινής Γερμανίας. Οι αντίπαλοι μισθοφορικοί στρατοί (οι μισθοφόροι κουβαλούσαν και τις οικογένειες μαζί τους) επιδίδονταν σε λεηλασίες, αρπαγές και φόνους για να επιζήσουν.

Όλα στο όνομα είτε του ρωμαιοκαθολικού είτε του προτεσταντικού Χριστού. Τη Γαλλία κυβερνούσε ο διαβόητος Καρδινάλιος Ρισελιέ, με ΥΠΕΞ τον διπλωμάτη μοναχό Ιωσήφ. Οι Προτεστάντες Σουηδοί, από την άλλη, προσήρχοντο στα προτεσταντικά κρατίδια της Γερμανίας προς υπεράσπισή τους. Σύμμαχοι των Γάλλων οι Αυστροούγγροι, σκληροί οπαδοί του Πάπα Ρώμης, για ενίσχυση των ρωμαιοκαθολικών γερμανικών Δουκάτων κλπ. Μαζί με τις θρησκευτικές και οι πολιτικές σφαίρες επιρροής. Τελικά, αφού επήλθε γενική κόπωση, οι αντίπαλοι έκαμαν την Συνθήκη ειρήνης της Βετσφαλίας. Έτσι, προέκυψε η νέα, εν πολλοίς, σημερινή Ευρώπη. Τα Κράτη κατέστησαν ουδετερόθρησκα, λόγω, ακριβώς, της παραπάνω τραγωδίας θρησκευτικό-πολεμικών συγκρούσεων. Το σημερινό, λοιπόν, γερμανικό Κράτος για τους παραπάνω λόγους είναι ουδετερόθρησκο. Κάτι που επιθυμούσαν και για την Ελλάδα κάποιοι συμπολίτες μας, σεβαστοί, κατά τα άλλα. Εξ ου και η στάση της Γερμανικής Κυβερνήσεως απέναντι στις εκκλησίες, ως ιδιωτικά νομικά Σωματεία, να διατάξει το κλείσιμό τους παντελώς για την λατρευτική ζωή σ' αυτές, λόγω της πανδημίας του κορονοϊού. Βέβαια, να υπενθυμίσουμε για λόγους δικαιοσύνης ότι στον κρατικό προϋπολογισμό της Γερμανίας προβλέπονται κονδύλια ενισχύσεως όλων των θρησκευτικών κοινοτήτων της χώρας. Την στάση αυτή του Κράτους σήμερα διερμήνευσε ο Μητροπολίτης Γερμανίας. Εμείς αναφερόμαστε στο ιστορικό βάθος της σημερινής καταστάσεως στην Γερμανία. Η κρατική υπόσταση της Ελλάδος, όμως, έχει άλλες ρίζες, ομοφυχίας Εκκλησίας και Λαού, για την απελευθέρωση από τον οθωμανικό ζυγό και την συγκρότηση του νέου, του σημερινού, ελληνικού κράτους. Άρα, ομιλούμε για δύο αντίθετες 100% προϋποθέσεις ιδρύσεως των δύο Κρατών, Ελλάδος και Γερμανίας.

6. «Επικρατούσα θρησκεία εν Ελλάδι είναι η της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας» (αρθρ. 3.1 του Συντάγματος). Πως η διατύπωση αυτή προέκυψε; Το αποδεικνύει πρόσφατο, των ημερών μας, από 8 Μαΐου 2020, κείμενο – Μήνυμα του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Ιερωνύμου για να συμπεριληφθεί σε υπό επεξεργασία και έκδοση Λεύκωμα για τα 200 χρόνια από την απελευθέρωση και συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, εκ της επαναστάσεως του 1821. Σ' αυτό, με γνώση σε βάθος και νηφαλιότητα ενδογενή, λαμβάνει ο ενδιαφερόμενος τις απαντήσεις στο ερώτημα που θέτει ο Ίδιος: «Ποια ήταν η σχέση της Ορθοδόξου Εκκλησίας με την Ελληνική Επανάσταση

και με τους επαναστατημένους Έλληνες;». Επισυνάπτεται εδώ. Είναι μια σελίδα, αλλά βιβλίο ολόκληρο.

7. Γενικό Συμπέρασμα. Στο υφιστάμενο σύστημα σχέσεων Εκκλησίας και Κράτους στην Πατρίδα μας, τόσο η Εκκλησία, όσο και η Πολιτεία συνεργάσθηκαν, λόγω πανδημίας κορονοϊού, υπό δύσκολες συνθήκες, για να προέλθει το καλλίτερο αποτέλεσμα, χωρίς να θιγούν παράπαν τα μυστηριακά interna της Εκκλησίας, αντιθέτως να αντιμετωπισθεί επιτυχώς το «συναθροίζεσθαι». Μακάρι, η ευταξία της Εκκλησίας να λειτουργεί ως παράδειγμα στις δομές του κρατικού και κοινωνικού βίου. Αντί, λοιπόν, ο λόγος για το **τι θα γίνει με τις Εκκλησίες και τη Θεία Μετάληψη**, με «ιδεολογική προκατάληψη», ενδεχομένως, πρέπει να είναι η Πολιτεία να παιδαγωγήσει σωστά τους πολίτες, στις παντοειδείς συναθροίσεις δομών. Κάτι γίνεται, αλλά ημιτελές, ως καλό, για να είμαστε διεθνές παράδειγμα προς μίμηση. Οι δε τηλεπαρουσιαστές και τηλεπαρουσιάστριες, αντί της λαβίδος της Θ. Κοινωνίας, να επισημαίνουν ότι δεν είναι επιτρεπτό από το ίδιο μπουκάλι μπίρας να πίνουν 4-5 άτομα, δημόσια. Χορεύει έτσι ο κορονοϊός. Ας μην αναφερθούμε στις αποστάσεις μεταξύ μας και στις πολιτικές συναθροίσεις και διαδηλώσεις. Δεν τα καταφέραμε ούτε την εορτή της Πρωτομαγιάς να μεταφέρουμε κατά μια εβδομάδα, κατά την απόφαση της Κυβερνήσεως. Αξίζουν συγχαρητήρια, λοιπόν, στην Εκκλησία (Αρχιεπίσκοπο και Σύνοδο) και στην Κυβέρνηση (Πρωθυπουργό και Καθηγητή) ότι επράχθη το, ιστορικά και πρακτικά, καλλίτερο, παρά κάποιες ακρότητες, ένθεν κακείθεν. Προπαντός συγχαρητήρια στο εκκλησίασμα, στο οποίο, άμεσα ή έμμεσα, ανήκει το 98% του ελληνικού λαού, με τις βαθιές ρίζες ελληνοορθόδοξου πολιτισμού. Οι γιορτές του Πάσχα, πρωτόγνωρες και ιδιότροπες, το απέδειξαν περίτρανα. Τα πασχαλινά ήθη και έθιμα άγγιξαν τις ψυχές των πανελλήνων στις βαθιές πνευματικές ρίζες του. Σήμερα, 27 Μαΐου, είναι η απόδοση της παν-εορτής του Πάσχα. Λέμε – ψάλλουμε – για τελευταία φορά φέτος το «Χριστός Ανέστη» σ'όλες τις Εκκλησίες. Με πρώτο τον Καθεδρικό Ναό Αθηνών, προεξάρχοντος του Μακαριωτάτου. «Χριστός Ανέστη», λοιπόν, με υγεία στους αναγνώστες του παρόντος.

Ακολουθεί το κείμενο – Μήνυμα του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Ιερωνύμου, το οποίο θα συμπεριληφθεί σε υπό επεξεργασία και έκδοση Λεύκωμα για τα 200 χρόνια από την απελευθέρωση και συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, εκ της επαναστάσεως του 1821 :

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ Β΄

Αριθ. πρωτ./Π/ΕΕ/ 3436 2020

Έν Αθήναις τῇ 8ῃ Μαΐου 2020

**ΜΗΝΥΜΑ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ.ο.υ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ Β΄
ΓΙΑ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ
«ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ - ΕΛΛΑΔΑ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ 1821»**

Χαιρετίζω τὴν ἔκδοση τοῦ Λευκώματος ἱστορικῆς μνήμης καὶ ἑλληνορθόδοξου προβληματισμοῦ μὲ τίτλο «Ορθοδοξία-Ελλάδα-Ελληνική Επανάσταση 1821», τὴν ὁποία ἐπιμελήθηκε τὸ Ἰδρυμα Ἐθνικοῦ καὶ Θρησκευτικοῦ προβληματισμοῦ.

Ἡ ἀναζήτηση τῆς ἑθνικῆς μας ταυτότητας καὶ ἡ διαμόρφωση ἑθνικῆς συλλογικῆς συνειδήσεως προβάλλουν ὡς ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν δυναμικὴ πορεία τῆς πατρίδας μας στὴ σύγχρονο κόσμο. Ἡ συζήτηση αὐτῇ, ἦδη ἀπὸ τὸν περασμένο αἰῶνα, φανέρωσε τὶς διαφορετικὲς κατανοήσεις τῆς ἱστορίας μέσα στὴν νεοελληνικὴ κοινωνία, καθὼς καὶ ἓνα ὑφέρποντα ἰδεολογικὸ διχασμό. Ποιὰ ἦταν ἡ σχέση τῆς Ορθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Επανάσταση καὶ μὲ τοὺς ἐπαναστατημένους Ἕλληνες;

Τὸ θέμα εἶναι μεγάλο καὶ ἀπαιτεῖ νηφάλια ἐπιστημονικὴ προσέγγιση. Ποιὸς μπορεῖ ὅμως νὰ παραβλέψει τὶς μαρτυρίες τῶν πρωταγωνιστῶν; Ἐἴτε αὐτοὶ ἦσαν ἀγωνιστὲς τοῦ ἀγῶνα, εἴτε πολιτικὰ πρόσωπα, εἴτε διανοούμενοι τῆς ἐποχῆς; Ποιὸς μπορεῖ ἐξ ἄλλου νὰ κλείσει τὰ μάτια μπροστὰ στοὺς ἀριθμοὺς τῶν μαρτύρων; Ἐκείνων ποὺ πιστοποιήσαν μὲ τὸ αἷμα τους, στὴν πράξη καὶ ὄχι στὴ θεωρία, τὴ σχέση τους μὲ τὴν Επανάσταση.

«Εμεῖς τοὺς παπὰδες τοὺς εἶχαμε μαζί εἰς κάθε μετερίζι», μαρτυρεῖ ἑκαθάρα ὁ στρατηγὸς Μακρυγιάννης. «Ὅπως διαδίδεται οἱ παπὰδες εἶναι ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν», σημειώνει ὁ Ντομένικο Ορεγκόνο πρόξενος τῆς Ὑλλανδίας ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Οἱ μαρτυρίες εἶναι πάρα πολλές καὶ χρειάζεται ἰδεολογικὴ προκατάληψη γιὰ νὰ τὶς ἀγνοήσῃ κανεὶς. Ἀπὸ τοὺς 200 Ἀρχιερεῖς ποὺ ὑπῆρχαν στὴν Ὁθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τὴν ἐποχὴ τῆς Επανάστασης, 73 ἔλαβαν μέρος ἐνεργῶς στὸν ἀγῶνα, 2 Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχες καὶ 45 Ἀρχιερεῖς θυσιάστηκαν εἴτε στὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις, εἴτε μετὰ ἀπὸ βασανιστήρια ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὸ Γάλλο πρόξενο Πουκεβίλ οἱ ἱερεῖς ποὺ σκοτώθηκαν στὸν ἀγῶνα ἀνέρχονται σὲ 6000. Οἱ μαρτυρίες ὅσων ἐζησαν τὰ γεγονότα καὶ οἱ ἀριθμοὶ ἔχουν ἀσφαλῶς νὰ μᾶς ποῖν πολλά.

Συγχαίρω ἐκ μέσης καρδίας τὸ Ἰδρυμα Ἐθνικοῦ καὶ Θρησκευτικοῦ Προβληματισμοῦ γιὰ τὸ παρὸν Λεύκωμα καὶ εὐχομαι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ εὐοδώσῃ τὴν πορεία τοῦ Λευκώματος πρὸς ὠφέλεια ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ι. Αθανάσιος Εφραίμ